

Da Krøyer kom til Lejet

Et glimt af Tisvildeleje i 1830'erne

Af Hans Cornelius

Der kom ofte både store og små skibe sejlene kystlangs, i fjernere eller nærmere afstand fra land. Denne trafik var folkene på Lejet vant til at have for øje, når de vendte blikket ud over Kattegat. Men denne dag var der et fartøj, som sagtnede farten, da det var ud for Tisvildeleje. Det satte kursen mod land og ankrede op ved Stenørekrogen. Fiskernes arbejde med at rense og hænge garnene op på stejlepladsen gik i stå for en tid. Nysgerrigheden var blevet vakt. Det var ikke hver dag, der kom fremmede til Lejet, og da slet ikke på den måde, som det skete her, hvor en mand og hans kvindelige ledsager blev sat i land på stranden foran de lave, forblæste fiskerhuse.

Sådan omtrent kan man forestille sig, at scenen har udspillet sig, da de fremmede steg iland på Nordsjællands kyst en dag i det Herrens år 1835.

Hvad ville de fremmede her på Lejet?

Hvem var de? Og hvad var deres ærinde på denne afsondrede og gudsforladte kyst?

Manden var den 36-årige Henrik Nicolai Krøyer og damen hans purunge brud. Han havde været vidt omkring udenlands. Han havde også ernæret sig som underviser på diverse latinskoler i Danmark og Norge, og han havde i den forbindelse udgivet naturhistoriske lærebøger. Det var ophold ved Middelhavet og i Stavanger, skriver han i sine erindringer, som »havde indgivet mig den Beslutning, om det ellers blev mig muligt, at udarbejde et stort Værk over de danske Fiskerier, saavel i zoologisk som i teknisk og historisk Retning. Men da det nødvendige Materiale til et saadant Arbeide ikke forefandtes i Kjøbenhavn, hverken i



© Kort & Matrikelstyrelsen (A 29-05). Målebordsblad 1:20.000 (1842-1899)

det kongelige Museum eller andensteds, saa maatte det søges paa selve Fiskeripladserne, eller med andre Ord, udstrakte Reiser paa vore Kyststrækninger vare nødvendige.«

Han var altså naturforsker – af den slags som vil studere fænomenerne i deres naturlige omgivelser. I dag vil vi sige, at han drev feltforskning.

Den unge naturforskers projekt

En ansøgning med plan for projektet blev udarbejdet og indsendt gennem hans gode ven Jonas Collin til Rentekammeret. »Den 19de april underrettedes jeg om, at Hs. Majestæt havde tilstaaet mig 600 Rdlr. for hvert af de to Aar 1834 og 1835«.

»Jeg indsaae, at jeg neppe vilde kunne opnaae Hensigten med min Reise ved at foretage den tillands og med sædvanlig Befordring. Paa Grund deraf besluttede jeg at følge Kysterne i Baad: en Reisemaade, der vistnok i flere Henseender var ubehagelig og besværlig, stundom endog forbunden med nogen Fare, men som paa den anden Side forenede betydelige Fordele. Den satte mig istand til at erhverve nøiagtig Kundskab om Beskaffenheden af Kyster, Bugter og Havbund, en Kundskab uden hvilken man ikke kan fælde nogen sikker Dom over Fiskeriet paa hvert enkelt Sted«.

Han fortæller, at økonomien gjorde det nødvendigt, at hans kone – som han havde giftet sig med året før, da hun 16 år gammel – tog med på rejserne. Han beundrede tydeligvis hendes vovemod: »Hun underkastede sig freidigt denne Nødvendighed og bar med Mod Reisens Besværligheder.«

På disse rejser rundt langs Danmarks kyster indsamlede han materialer og gjorde studier i rigt mål. Ikke alt resulterede i publikationer, men alligevel foreligger der fra hans hånd mange værker, hvoraf hovedværket er 'Danmarks Fiske', der er på 2500 sider. Professor Torben Wolff betegner (i Biografisk Leksikon) det som den første samlede, kritiske fremstilling af en større gruppe danske dyr, og fastslår, at Krøyer var den første betydelige danske naturvidenskabsmand i 1800-tallet.

Som et kuriosum kan det nævnes, at Krøyer i 1861 fik sin plejesøn til udføre farvetavler til et af sine videnskabelige værker. Plejesønnen var da 10 år, og han blev i øvrigt senere kendt som Skagensmaleren P. S. Krøyer.

Det var i 1834, Henrik Krøyer startede sit udforskningstogt Danmark rundt, og han lagde ud med egnen omkring Middelfart. Derefter besøgte den lille ekspedition fiskerlejer og havne langs den jyske østkyst og Kattegat-øerne. I modsætning til hvad man kunne forvente, sejlede han ikke med samme skipper og besætning på hele rejsen – tværtimod skiftede han tit fartøj. For Krøyer var det nemlig vigtigt at have kontakt med folk med lokalkendskab: »Ved at tilbringe hele Dagen paa Baaden med kyndige Søfolk og Fiskere (og saadanne søgte jeg stedse til at befordre mig), havde jeg den bedste Lejlighed til at gjøre dem alle de Spørgsmaal om deres Næringsvei, Maaden, hvorpaa de drive saadanne, om de paa ethvert Sted forekommende Fiskearter og deres Iagttagelser over disse, som jeg maatte ansee for tjenlige; jeg kunde stedse gjøre Regning paa deres Beredvillighed til at meddele mig deres Erfaringer og uden Vanskelighed bedømme deres Troværdighed.«

Hvem der i 1835 havde bragt Henrik Krøyer og hans kone til Tisvildeleje vides ikke. At han kom sejlende østfra kan imidlertid ses af rækkefølgen i hans beskrivelser af Nordsjællandskystens fiskerlejer. Før Tisvildeleje havde han aflagt besøg i Rågeleje, og de næste mål på rejsen blev Liseleje og Kikhavn. Hvor længe han opholdt sig på de enkelte fiskerlejer og hos hvem, han eventuelt havde husly for natten, fremgår heller ikke af kendte kilder.

Nogle af Krøyers studier af kystsamfundene er senere publiceret. Således har han foretaget grundige studier af fx Hornbæk og Gilleleje. Derimod er fiskerlejerne på vestsiden af Nordsjællandskysten ikke blevet gjort til genstand for samme omfattende og gennearbejdede studier af historiske og erhvervsmæssige forhold. Hvad han har optegnet om dem, foreligger i hans egen håndskrift på Det Kongelige Bibliotek. En senere tilføjelse i marginen af optegnelserne lader forstå, at han en snes år efter besøget i Tisvildeleje har suppleret med notater om stedets historie.

Krøyers optegnelse om Tisvildeleje

På den tid, hvor Krøyer gør sine studier, bor der 12 fiskere i Tisvildeleje. Ved folketællingen et halvt hundrede år tidligere (1787) var der registreret 10 fiskere. Om nogen befolkningsmæssig udvikling kan man altså næppe tale. Det lille fiskersamfund må karakteriseres som statisk. Først hen imod slutningen af 1800-tallet kaster fiskeriet mere af sig, og befolkningstallet stiger kende-

ligt. I 1835 ejer de 12 fiskere tilsammen 5 både af forskellig størrelse. Krøyer oplyser, at de kan rumme fra 8 til 24 tønder, og deres værdi sættes tilsvarende: fra 20 til 100 Rdlr. I nabofiskerlejerne har Krøyer fået at vide, at bådene er bygget og købt i Sverige; det gælder de to både, som der fiskes med fra Rågeleje, og de fem fra Liseleje. Så det er nok også tilfældet her. Samkvemmet med svenskerne over Kattegat og Øresund er af gammel dato, og måske er bådebyggeriet en svensk specialitet: For Hornbæks vedkommende omtaler Krøyer således en bådebygger fra Sverige.

At tilværelsen som fisker har været hård er uden for al tvivl. Som i dag er det fiskeforekomsterne og vejrliget, der er bestemmende for eksistensniveauet.

Under beskrivelsen af forholdene i Tisvildeleje henviser Krøyer for visse områder til Rågeleje:

»For en Snes Aar siden havde man, især under Kysten af Ods-hærred (Sjællands Odde, (red.) et ikke ubetydeligt Sildefiskeri. Senere fangede man med Snøre en Mængde stor Torsk, hvilken man troede havde forjaget Silden. Nu har Torsken avtaget, og Silden synes at ville komme igæn«

De redskaber, der bruges til fiskeriet, er flyndergarn med større og mindre masker, kastekrog og torskesnøre. I Tisvildeleje får han oplyst, at »Middelprisen for Rødspætter er tre til fire Mark pr. Ol, Torsken en til tre Mark pr. Snesen, efter Størrelsen«. (Ol = 80 stk)

At fiskeredskaber kunne gå tabt i storme, og fartøjer gå til, hørte med til de barske vilkår, fiskerfamilierne måtte leve med. Hjælp udefra var bydende nødvendig, når fiskerne blev ramt af hændelser, de ikke selv var herrer over.



Carl Locher: 'Sommeraften ved Tisvilde' 1899

Om Rågeleje har Krøyer denne afsluttende iagttagelse: »Dette Leje har oftere modtaget Lån og Gaver af det Offentlige til Anskaffelsen af Både og Fiskeredskaber.«

Og i Tisvildeleje har situationen ikke været meget bedre. I det år, Krøyer kommer til Tisvildeleje, har fire fiskere netop anskaffet sig en ny båd. Det fremgår af strandfoged Ole Niensens protokol for 20. januar 1835: »At Fiskerne Peder Corneliussen, Cornelius Corneliussen, Peder Jacobsen og Jørgen Jacobsen af Tisvildeleie havde kjøbt en Fiskerbaad for den af det Høikongelige Rente-kammer dem naadigst forundte Gave 40 Rigsbankdalersedler, det bliver hermed bevidnet«.

Notatet peger på et par forhold, som siger noget om levevilkårene i datidens små fiskerlejer. Man var i høj grad afhængig af offentlig støtte for at kunne eksistere som fisker. Og fællesskabet prægede livsformen i det lille samfund: man kunne ikke eje en båd eller drive fiskeri alene. På godt og ondt var man bundet ind i en samhørighed såvel til søs som hjemme på Lejet.

At fiskerne i Tisvildeleje ikke kunne leve af fiskeriet alene, fremgår af Krøyers allerførste notat:

»Tidsvildeleje i Tibirke Sogn har 12 fiskere, hvilke dog om Vinteren ere beskæftigede med Skovarbejde i Tisvilde Hegn, hvorfor Fiskeriet til den Tid forsømmes. Stundom finde de også noget Dagarbejde hos Bønderne.«

Beplantningen af det tidligere sandflugtsområde, som under store vanskeligheder var blevet påbegyndt over hundrede år tidligere, havde – bekvemt nok – brug for arbejdskraft. Ligeledes kunne der også fås arbejde på bøndergårdene længere inde i landet – Kildegården, Dyrekærgård, Vieholmgård, Stuebjerggård og de andre gårde i og omkring Tisvilde. Afledningen har nok været i naturalier. Handelen mellem fiskere og bønder var almindelig i flere generationer. I skoven kunne fiskerne i øvrigt samle brændsel – en ret, som blev håndhævet et godt stykke op i 1900-tallet (forf. har som barn oplevet, hvordan familien samlede kvas til optænding i komfur og kakkelovn).

Fiskerfamilierne

Begrebet netværk, som er meget udbredt i dagens Danmark, havde nok en anden betydning i datidens samfund, hvad enten der var tale om landsbyer eller fiskerlejer. Arbejdsfællesskaber var en livsbetingelse, man boede tæt op og ned ad hinanden, og familiebånd knyttede de enkelte beboere sammen.

Det sociale netværk fungerede tilsyneladende også i det lille fiskerleje. For eksempel beretter folketællingen i 1801 om en enke, som sidder med en nykonfirmeret søn og en 30-årig 'vanførpensioneret' søn. Efter hendes navn og øvrige data oplyses det, at hun 'har et Par Garn i Strand'. I en alder af 54 år har hun naturligvis ikke kunnet tage med på havet, men naboer har taget de redskaber med, hun formentlig havde, fra dengang hendes afdøde mand fiskede.

I Henrik Krøyers lille optegnelse nævnes ingen navne på fiskerne eller deres familier. Det kunne ellers have været spændende at få et lille kig ind i stuerne! Måske har han klaret udforskningen af Tisvildeleje på en dags landgang. Han skulle jo videre til de næste fiskerlejer langs kysten...

Hvad Hartkornsprotokollen kan oplyse

Til gengæld kan folketællingen året før Krøyers besøg give et billede af, hvem der boede på Lejet, og en hartkornsprotokol fra 1831 kan oplyse, hvem der, som der står skrevet, havde »en Huusplads med Hauge«.

Ud for hver matrikel i hartkornsprotokollen er som ejer anført 'Hans Majestæt'. I det daværende Nordsjælland var kongen jordejer, og fæstehusene overgik først til selveje relativt sent, nemlig i 1860. Ikke altid er der blevet midler til overs til betaling af fæstefgiften. Derfor er det af og til forekommet, at ridefogeden har måttet opgive at inddrive de forfaldne afgifter, ja, sågar er det hændt, at han end ikke har fundet betimeligt at rejse så langt ud.

Som det er fremgået, kunne det knibe med at få økonomien til at hænge sammen. Ud over fiskeriet og arbejdet i skoven og på bøndergårdene havde hver husstand som regel nogle får og må-

ske en enkelt ko. I 1815 blev der bag Lejet oprettet en fælles lod på 24 tønder land – højst sandsynlig til afløsning for et græsningsareal, som var blevet indlemmet i Hegnet.

I 'Haugen' omkring huset har man dyrket urter til husholdningen. Udbyttet har nok ikke været stort på den sandede jord.

Udsat har de ligget, fiskerhusene, direkte ud mod Kattegat. Nok lå de i læ af de stejle skrænter mod øst og skutede sig ned for Hyrdebakken og Majbakken. Til gengæld var kysten åben og sårbar, her hundrede år før kystsikringen med høfderne satte en stopper for den ubarmhjertige og skånselsløse nedbrydning af kysten. Hvem kan i dag forestille sig, at der førhen gik en vej langs stranden? Flere huse, som lå inden for denne, er i tidens løb gået i havet. Det blev først hen imod slutningen af 1800-tallet, at økonomien satte beboerne i stand til at bygge mere vejrbestandige og modstandsdygtige huse længere inde i landet.

Familierne på Lejet i midten af 1830'erne

Folketællingslisten fra den 23. februar 1834, altså året før Krøyer kom til Tisvildeleje for at gøre sine studier, kan give os et indblik i familierne. Egentlig skulle folketællingen foretages den 18. februar, men måske har årstidens vejrlig forhindret den mand, der skulle indsamle befolkningens data, i at komme så langt ud i sognet.

Svarende til Krøyers oplysning om, at der var 12 fiskere i Tisvildeleje, kan man af folketællingslisten se, at der er 12 husstande. Helt lette at stedfæste er de imidlertid ikke, hvis man forsøger at placere dem i de fæstehuse, som er anført i Hartkornsprotokollen af 1831. Selv om det lille fiskersamfund må karakteriseres som statisk, kan der godt i de mellemliggende 3-4 år være sket enkelte forskydninger. For eksempel dukker en familie med syv børn op i folketællingen i 1840, som ikke var opført på listen i 1834. De må have boet på egnen, for de er alle sammen døbt i Tibirke Kirke.

Som billedet tegner sig i 1834, bor de 61 af Tibirke sogns 361 indbyggere i Lejet. Familieoverhovedets erhverv er naturligvis

fiskeri. En enkelt betegnes dog som tærsker, hvilket peger på den foromtalte nødvendige beskæftigelse på bøndergårdene. Ved den forudgående folketælling i 1801 er der ud for enkelte af de våbenføre mænd tilføjet ”enroull. Matr.”, en betegnelse som fortæller, at de tillige var indrullerede som matroser, altså var tjenstgørende ved flåden. Det var jo dengang i Englandskrigenes tid...

Kilderne og placeringen af familierne

Den efterfølgende gennemgang af husene og deres beboere er baseret på de foreliggende kilder: Folketællingen 1834 opdelt efter husstande og Hartkornsprotokollen for Tibirke sogn 1831 suppleret med oplysninger fra kirkebøgerne omkring denne periode. Kort fra 1830'erne findes ikke, men på de tilgængelige kortoptegnelser fra 1787, 1814 og 1895 kan fiskerhusene ses i næsten uændret antal.

Problemet med at placere familierne i de rigtige huse skyldes, at der ikke er overensstemmelse mellem registreringerne i folketællingen og matrikelnumrene. Det kompliceres yderligere ved, at der anføres fx 'et Huus, 66', der imidlertid ikke falder ind i en naturlig rækkefølge i de 12 husstande, der er nummereret fra 58 til 69. Endelig halter logikken i matrikelnumrene også en kende: Det begynder meget naturligt med de første fire matrikelnumre, som har tallene 1 til 4, hvorefter der om nummer 5 står, at denne lod er fælles for disse 4 numre. Så følger 5a, 5b og 5c. Imidlertid er alle de hidtil syv nævnte fælles om at bruge 5d.

De sidste fem familier har matrikelnumrene fra 5e til 5i.

Lejets familier fra øst

Gennemgangen af husstandene starter i samme orden som matrikelnumrene.

Længst ude under Hyrdebakken, i de sidste huse på den vej, som nu hedder Ved Stranden, boede Jørgen Jacobsen. Han var gift med den godt 10 år ældre Ane Marie Larsdatter, og de havde 2 drenge, Lars (9 år) og Niels (5 år). De husede imidlertid også en

repræsentant for den ældste generation, nemlig den 80-årige Jacob Larsen, som få år forinden havde overdraget huset til sin yngste søn. Han var blevet enkemand, og i folketællingen betegnes han som 'Fattiglem', et udtryk for den kendsgerning, at han boede på aftægt hos sin søn og dennes familie.

Senere gik huset videre til næste generation, Lars.

Jacob Larsens to andre sønner boede tæt ved: den 40-årige Peder og den 48-årige Hans. Sidstnævnte havde sandsynligvis sit hjem i et mindre hus lidt længere østpå, mens Peder havde til huse i det nuværende Ved Stranden 2. Hans var i 1824 blevet gift med Johanne Mathiasdatter (40 år), og Peders kone hed Kirsten Nielsdatter (38 år). I begge husstande var der på dette tidspunkt 5 børn. Peder og Kirsten havde Martin (14 år), Jacob (11 år), Lars (9 år), Petronelle (6år) og Niels (2 år). Hos Hans og Johanne bestod flokken af Maren (14 år), Mathias (13 år), Svend (3 år) og Niels (1 år). Deres 16-årige søn, Jørgen, var ikke hjemmeboende mere; det var jo almindeligt, at man skulle ud at tjene, når man var blevet konfirmeret.

Det ser ikke ud til, at det fjerde af Jacob Larsens børn, Ellen Jacobsdatter, og hendes mand Peder Christiansen samt deres syv børn, har været bosiddende på Lejet i 1834. Ved næste folketælling i 1840 er hun imidlertid tilbage i Lejet med hele familien i huset, der stod frem til midt i 1890'erne. I 1896 blev der bygget et nyt til afløsning for det gamle, som blev taget af havet (nuværende adresse: Ved Stranden 9). Efterkommere i lige linie efter Ellen og Peder boede på dette sted i halvandet hundrede år.

I Hartkornsprotokollen i 1831 anføres Jens Pedersen (45 år) som ejer af dette hus. Han har nok overtaget det efter sin mor Anne Katrine Gudmandsdatter (født omkr. 1747). Imidlertid figurerer han ikke i folketællingen i 1834, og om årsagen er, at han er død eller flyttet fra Lejet, kan ikke umiddelbart opspores. Under alle omstændigheder er der foretaget ejerskifte i løbet af 1830'erne.

Som ejer af huset mellem dette og Hans Jacobsens (Ved Stranden 11) står i 1831 Cornelius Hansen. Han må formentlig være død ved folketællingen 1834. I hvert fald er det hans 36-årige søn

Christian og dennes 2 år ældre kone Ane Larsdatter samt deres fire børn i alderen 2 til 12 år, som bebor huset på dette tidspunkt. Senere udvides børneflokket med et par stykker til. En generation herefter gifter et par af nabobørnene sig med hinanden.

Familierne fra den vestre ende af Lejet

Rundturen til familierne i 1834 foretager nu et spring ud til den vestlige ende af Lejet, hvor stejlepladsen begynder. Her boede i et mindre hus længst mod vest en lille familie: den 63-årige Niels Larsen og hans 62-årige kone, Sidse Jensdatter, samt deres ugifte datter Maren på 22. Et par år senere blev hun imidlertid gift med naboens 3 år yngre søn, Hans Ingemandsen, og de fik en børneflokk på ikke mindre end 10.

Som nævnt hørte Hans Ingemandsen til i nabohuset (det nuværende nr.108 på Hovedgaden). Hans forældre, Ingemand Hansen og Ane Corneliusdatter (datter af den førnævnte Cornelius Hansen), var midt i 40'erne. Hans bror, Cornelius var 17 år gammel, og søsteren Sidse Cathrine en efternøler på 4 år. Hun blev senere gift med den 4 år ældre Jens Gudmandsen; de havde begge Cornelius Hansen som bedstefar.

I det næste hus boede der på tidspunktet for folketællingen kun 3 mennesker. Den 24-årige Cornelius Corneliussen var året før - på Sankt Hans Dag - blevet viet til den 7 år ældre Karen Nielsdatter. Han kom fra Rågeleje. Hos dem boede også konens mor, Maren, som i folketællingen benævnes 'undertægtskone'. Imidlertid kan ægteskabet tilsyneladende ikke have været af ret lang varighed, for 6 år senere - i folketællingen 1840 - oplyses det, at Cornelius er gift med Ellen Larsdatter, med hvem han da har 3 børn, hvoraf den ældste er 5 år.

Nabohuset - nu kendt som 'Sommergården' - er hjemsted for en familie, som består af den 46-årige Hans Johansen og hans et år ældre kone, Ane Marie Davidsdatter samt deres 4 drenge: Lars (16 år), Johannes (12 år) Peder (9 år) og Anders (5 år). Af Hans Johansens senere data kan man se, at børnenes mor døde tidligt i året 1838. Samme år giftede han sig med den 30-årige Kirsten

Nielsdatter, som da var 20 år yngre end sin mand; det var svært at undvære en kone i huset.

Det næste hus i rækken (nu: Hovedgaden 102) havde en ung familie som beboere: den 33-årige Jens Nielsen og hans fem år yngre kone Stine Marie Corneliusdatter plus deres fire piger Sidse (7 år), Laurine (5 år), Petronelle (4 år) og Karen (1 år). Stine Marie var søster til Anne (gift med Ingemand Hansen) og til brødrene Gudmand og Christian Corneliusen – de var alle børn af Cornelius Hansen.

Broderen til Stine Marie var husfader i huset ved siden af. Gudmand Corneliusen var 48 år gammel og hans kone, Ellen Jørgensdatter, var 6-7 år yngre. Der var 5 børn under konfirmationsalderen: Marie (13 år), Peder (11 år), Jens (8 år), Karen (5 år) og Sidse (1).

De to sidste familier boede, hvor de oprindelige to lejer fra den tid, da der var tale om et såkaldt dobbelt fiskerleje, mødtes. Der var her nedgangen til stranden delte – og stadig deler – sig i to.

Den ene husstand bestod af et ældre ægtepar, Johan Hansen på 71 og hans kone, Karen Jensdatter på 61. Hun var hans anden kone, den første, Kirsten Larsdatter, var død 10 år før folketællingen i 1834. Kirsten og Johan var forældre til Hans Johansen, som boede med sin familie tre huse længere mod vest.

Den sidste af lejets 12 husstande omfattede den 34-årige Jens Rasmussen og hans 6 år ældre kone Margrethe Svendsdatter samt deres 3 børn: Peder (12 år), Bodil Kirstine (4 år) og Jens (1 år). Husfaderen adskiller sig fra de øvrige mænd ved at have erhvervsbetegnelsen 'tærsker'. Med bopæl i Tisvildeleje er det næsten utænkeligt, at han ikke skulle være knyttet til fiskeriet. Men han har nok haft hovedparten af sit udkomme ved arbejde hos bønderne på egnen.

Befolkningen i korte træk

Rundgangen til familierne på Lejet i midten af 1830'erne er til ende. Vi kan ikke komme menneskerne fra dengang på meget tættere hold. De data, der er præsenteret her, kan dog give et indtryk af befolkningssammensætningen.

Det må karakteriseres som et relativt ungt samfund, som Krøyer ankrede op ud for den dag i 1835. Halvdelen af indbyggerne i Tisvildeleje var under konfirmationsalderen, og bortset fra et par ægtepar, som over 60 år, og et ungt hjem, som endnu er uden børn, er der fra 2 til 5 børn i husene. Der var dobbelt så mange drenge som piger. Vi må formode, at de 4 unge, som ikke var sendt ud at tjene, har været nødvendige som arbejdskraft hjemme. Kun i 2 af familierne bor der et gammelt familiemedlem på aftægt.

Kigger man lidt nøjere efter i kirkebøgerne, afsløres det, at det faktisk, at der kom en kone nummer to i hjemmet, havde sin baggrund i, at den kone, manden i sin tid giftede sig med, var faldet bort i en ung alder; en ikke ualmindelig årsag var døden i barselsseng. Datidens sundhedstilstand var jo generelt dårlig. I kirkebogen noteres også i mange tilfælde ved fødsler, at barnedåb er foretaget samme dag, og ofte kort tid efter fulgt af død og begravelse. Livet havde sine barske og ubarmhjertige sider i det afsides beliggende fiskersamfund.

Et fremtrædende træk, der falder i øjnene ved gennemgangen af de enkelte familier, er de tætte familiemæssige bånd. Der er næsten tale om dynastier på Lejet! Den 80-årige Jacob Larsen har sine 4 børn boende i de nærmeste huse omkring sig, og både første og andet slægtled efter Cornelius Hansen præger markant det lille samfund. Men sammenhængen er ikke blot i lodret linje. Som det er fremgået, er ægtefællen også ret ofte fundet i nabolaget.

Det statiske fiskersamfund opløses

Selv om børneflokkene i de tider kunne være større, end vi kender dem i dag, blev de færreste boende på Lejet. Fiskeriet kastede ikke nok af sig, og de unge søgte derfor andre steder hen. Tiderne blev lykkeligvis bedre i slutningen af 1800-tallet. Det kan aflæses af, at antallet af fiskere og både forøgedes mærkbart.

I årene omkring århundredskiftet blev Tisvildeleje opdaget som et attraktivt ferieområde. Badehotellet blev bygget midt i 1890'erne, de første københavnere erhvervede sig en plads i

ferielandet, sommerpensionaterne fulgte efter, og fiskerhusene blev i stigende grad genstand for udlejning i skolernes sommerferie. I kølvandet på denne udvikling fulgte en ændring i familiemønstret: mange af de unge fiskere fandt sig ikke blot en sommerkæreste, men ligefrem en livsledsager blandt de unge piger, som tjente hos herskaberne eller havde en sommertjans på de nyetablerede hoteller og pensionater. Strukturen i det statiske, indgiftede fiskersamfund blev brudt. Nyt blod kom til – hvilket naturligvis var til gavn for næste generationer.

Artiklens forfatter Hans Cornelius. Født i 1935 og opvokset i Tisvildeleje, som søn af fisker Erik Cornelius Pedersen og Esther Cornelius Pedersen.

Student fra Frederiksborg Statsskole, Hillerød – 'lejets' første student. Læreruddannet - cand.pæd og seminarielektor på KDAS.

Bosiddende i Hvalsø, Midtsjælland.



Kildereferencer:

Henrik Nicolaj Krøyer: Samlinger og udkast til de danske Fiskeriers Historie. 3.vol. Det Kongelige Bibliotek

Erindringer af Henrik Krøyers Liv, 1821 – 1838. Efter Forfatterens efterladte Haandskrift. Kjøbenhavn, 1870.

Til Minde om Zoologen Henrik Krøyer. Udgivet i Anledning af J. Christian Bays Halvfjærdsdaarsdag 12.oktober 1941. København. MCMXLI.

Torben Wolff: Henrik Krøyer. Dansk Biografisk Leksikon.

Vilhelm Bergsøe: Henrik Nikolaj Krøyer. Illustreret Tidende, 27. Februar 1870.

Erik A. Jarrum & Søren Frandsen: Fiskere og husmænd på "Saltboleje og Tisvildeleje". Vejby-Tibirke Årbog 1992.

Michael Pers: Fiskerfamilier i det gamle Tisvildeleje. Vejby-Tibirke Årbog 1992.

Folketællinger. Især: Tisvilde Fisker Leie. 1834. Tillige 1771, 1787, 1801 og 1840.

Søgninger på Dansk Data Arkiv og Family Search, Utah.